

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
Nº — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dolar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: IV

Ankara , 22 Teşrinisani , 1928

Sayı: 104

BUGÜNÜN BÜYÜK MES'ELELERİDEN

İMLÂ LÛGTİ HAKKINDA TETKİKLER

Yazan : *HASAN ÂLÎ*

Herkes gibi ben de zannediyordum ki, Dil Encümeni İmlâ Lûgatiyle lûgatlerde mevcut kelimeleri teşkil ile iştigal ediyor. Halbuki Yakup Kadri beyin son günlerde çıkan bir mekalesi bunda yanlışmış olduğumuzu gösterdi. Muhterem edip diyor ki "Dil Encümeni yalnız Arapça harflerle yazılı kelimelerin karşılıklarına yeni Türk harfleriyle imlâ şekillerini tespit etmekle kalmıyor, ufak mıkyasta bir nevi Akademi vazifesini de ifaya başlamış bulunuyor". Şu hâlde Dil Encümenninden aşağıdaki noktaları sormak hakkımızdır sanırım:

1 — Y.K. Beyin, istimalden düşmüş veya tam mukabilleri Türkçede bulunmuş olan (Arabî ve Farisî) kelimeleri attık demelerine nazaran lûgatte tesadüf ettiğimiz:

“İstitradi, istimâül, istinabe, istiman, istifta, istifraş, ücurat, ecnas, iclâs, ihtikan, it’ap, ihlil, eracif, istihmam, erzan, eneiyet, inficar, âsar, ikan, bürkan, behişt...” gibi kelimeler halen müstamel veya

mukabilleri Türkçede bulunmyana
nevidenmidir?

2 -- Lûgatin birinci cüzünde 140 kadar Frenkçe kelime var. Bir nevi Akademi ok'uğu söylenilen muhterem D.E. bunları almakla dilimizin malı olduklarını kabul etmiş olmuyor mu? Bunların içinde "ataşe, atom, aktör, akteris, ajan, ajans, emoraji, orşit, aristokrasi, ispiritism bono, barometre ..." kelimeleri nev'inden mukabillerini aramıza ihtiyaç hissettirmeyen lûgatler olduğu gibi "adaptasyon, angajman, anestezi, estetik, entrigan, enspektör, obje, evolüsyon, ekselans, avantüriye, ankesman, inisiyativ, inisiye, irrigatör, paragraf, paradi, bonboniyer..." gibi Türkçemizde mukabilleri olan ve bugün kullanılan kelimelere de tesadüf ediliyor. Bunları lûgate alan E., dilimizin öz malı olduklarını da tasdik etmiş bulunuyor mu? Hele "bonjurla bonsuvar" gibi kendi dilimizde sabah ve akşamımızı tes'ide mâni olan tabirleri, aynı zamanda bir

kamus vücade getirdiği Y. K Bey tarafından zımnen söylenilmiş bulunan D. E hangi esasa göre lûgate dercetmiştir?

3 — Bazı kelimelere lûgate tesadûf edilemedi. Ezcümle «Ermeni, epey, epeyce, bil'akis, bervechiatî bervechibalâ, bilhassa, istihdaf, isitsmar, üzre, üzere, üzerine, behem-hal» gibi kelime ve tabirler istimalden düşmüş olduğu veya mukabilleri asıl Türkçede bulunduğu için mi lûgate alınmamıştır?

İmlâ lûgatı hakkında yapılmış olan tenkitleri « her kafadan bir ses » le tavsif eden muhterem edibimizin bu ve bundan evelki istif-sarlarımızı, bizim gösterdiğimiz hüsnu niyetin hiç olmazsa onda biriyle karşılamalarını ümit etmekte kendimi yanılmamış sayarım. Nihayet mevzuu bahs olan şey, D. Encümeninin muhterem azaları kadar benim de sahibi olduğum « Ana » dilimize aittir.

Hasan Âli

ادرنه به عودت ابتدیی زمان ، حقیقی بر توجّه
قارشیلانش ، جوق کچمه دن وزارتله قبه نشینلک
پایه سنه ، بالاخره صدراعظمیله مظهر اولمشدی .
رامینک صدراعظمی ، رئیس الکتابلانی کبی پارلاق
وعمرلی اولماشدر . صدارت موقعنده حر و مستقل
قالمی . حرصیله طرفندن تزیب ایدیلدیکی روایت
اولونان ادرنه وقعہ سی ، کنفدرینک فلاکتیله بیتیش ،
آرتیق اوندن صورکرا رایی ، بر داها سلطنت
مرکزینہ یاقلاشاماشدر . بوسیله پاشانک ، صدارتی
تعقیب ایدن سیامی حیات ، بوش بر صحیفه دن عبارت
فرض اولونایلیر . مع مافیہ رئیس الکتابلقدہ اظهار
ایتدیکی اقتدار ، اونی ، دائماً بر « سیاست آدامی »
وصفیله تعریفه کفایت ایدر ، صانیرز . رایی
والیکله قبریسه ، مصرده ، نهایت منکوباً ردوسده
کچیردیکی صوک کونلرنده هپ رئیس الکتابلنک
مسعود خاطرله لایله یاشاماش وکوزلرینی دنیاه ،
او دملرک حسرتی ایچنده قابامشدر .

MEHMET HALİT

معاهده سنك عقدنده مؤثر اولادقن باشقا ، بو
معاهده نك احضارنده بولوناراق ، اونى بالذات
امضالامش اولماسى ، رامينك شهرنى بوسبوتون
تزييده خدمت ايتمش ، سرايده داخل اولدينى
حالده ، كنديسنه بوتون مملكك ايتاد و محبتنى
قازاندرمشدر .

فی الواقع ، قارلوفچه معاهدهنامه سی ، اوزون مدت
دوام ایدن فجیع بر ربه نهایت ویرمہ سی و غرب
اوزرنده کی عثمانی تحکمنک زوانی تثبیت ایدن ایلک
وشیقہ اولماسی اعتباریلہ جوق اہمیتلیدی . بومعاهده نک
تنظیمہ چائیشیلرکن رای ، مورخ راشده نظراً ،
دوشمان مرخصلریلہ پک شدتی مناقشہ لردہ بولونمش
معروض قالدیی ہر مشکلی بویوک بر جہد ایلہ بعضاً
یکمش و اکثریتلہ اقتحام ایدہ مہمشدی . فقط ،
قارلوفچہ معاہدہ سی ینہ ، صرف رامینک وقوف
وغیرتی نتیجہ سندنہ ، عقد اولوندینی شرائط ایچندنہ ،
عثمانی دولتی ایچین اک مساعد بر معاہدہ تلقی اولونا .
بلہ لک ماہستہ اندی . بوکائناء رامی ، قارلوفچہ دن

رامی حیاتنده ، هر نه وسیله ایله اولور سه اولسون ،
شعر له اشتغالدن واز کچمه دی . اقبال و حضور
کونلرنده ذوقنی ، ادبار و فلاکت زمانلرنده ده تسلیسنی
شعر ده آرادی . واقعا دولت خدمتنده بولونعاسی ،
رئیس الکتابلغه ، حتی صدر اعظم لغه قادار یوکسه له سی
سبیلله تاریخ ، رامی بی ، سیاسی بر سیم اولارقی
طامتقده ایسه ده ، بزجه اولنک ادبیات تاریخ مزده
احراز ایله دیک مقام داها یوکدر .

اك قاراكلى ، اك فلاكتلى دملزده منقرض
عثمانلى ايمپراطورلغنىك اداره سنى درعهده ايدهرك ،
بوروك بر فراستله وطنى ، معروض بولوندىنى
تهلكه دن صيانته چالشماسى اعتباريله رامى پاشاي
يالكز بر صنعتكار ذكىل عين زمانده بر دولت آدامى
تلقى و اوصورتله تدقيق و محاكاه به مجبورز . منحصرأ
ذكاسنىك قوتيله رئيس الكتابلنى آلهه ايتمه سسندن
صرف نظر ، بو وظيفه نك ايفاسسندنه كوسته ردىكى
درايت و موفقيت ، رامىنىك اسمنه ، سياسى تاريخسزده
آلدى بر مقام تأمين اتمشدر . خصوصيله ، قارلوغه

EDEBİYAT TARİHİNDEN YAPRAKLAR

RAMİ PAŞA

Muharriri : MEHMET HALİT

- 2 -

باغلامیان حر و اصیل بر صنعتك چوققلیدر .
ایچ بوزنی صافلامغه لزوم کورمیهرك او ، بونلرده
روحك هرکوشه سنی آچمش ، ضعف و کمالی بوتون
جیلاقلایله اورتایه قومشدر . شعرلینه بوبوك بر
قیمت تأمین ایدهن سبیلردن برنجیسی ، بزجه ،
رامینك اشته بومزیتیدر .

رامینك غزللری اك زیاده خیال ثروتله جاذب
وشعشهلی کورونورلر . اكر آلدانمورسه ق ،
دورینك شاعرلردن هیچ بری ، اونك اثرلرله بو
خصوصده عین سویهی احراز ایدهنك محصول
وجوده کتیره مه مشلر ، دائمارامینك دوننده قالمشدر .
شو بر قاچ مصرع بو فکرمنز توشیقه کافیدر ،
صانیرز :

سر شار غم فکرماک ایلهدیکمدن
خوندر جکرم کسب کمال ایلهدیکمدن
شر منده دل دعوی بیهوشی عشقم
تشخیص فرح فرق ملال ایلهدیکمدن
رغبت شکن ساغر خورشید ضیام
بن عشق موقوف سفال ایلهدیکمدن
پامال حجام حرم بزم هواده
زانوزده صف نعال ایلهدیکمدن
داغ اولسه سزا با که سويدای دروم
رامی کی فکر خط وخال ایلهدیکمدن

رامینك شعرلری ، ظاهراً آسوده ، ساکن بر
قلبک سرین و نشئهلی زمزمه سی کیدرلر . فقط ،
دقتمنز اسیرکه مدهیکمز حالده ، اولنلرده کی اینجه ،
مهم جزله ، قوتلی ، مؤثر ، معافیله کیزلی عصیتك
فرقه وارماق ممکن دیکلدر . رامی ، بعضاً رند
ومتوکل ، بعضاً حکیم ووقور کورونه سینه رغماً ،
هروقت مضطرب و هیجانلیدر .

صانکه حیات کنیدیسی معناً تطمین ایدهنه مش ،
بکله دیکی ، ایسته دیکی سعادتدن محروم براقشدر .
ترغلرلنده اشته بو محرومیتك آجیسی سه زلیله ، امیدینه
قاووشاماش برمقدورك خیرچین سسی ایچین ایچین
شکایت ایدهر . تذکره نویس سالک روایتنه کوره
ردوسده منی ایکن عمرینك صوكدملرنده سوبله دیکی غزل ،
بونقطه یی تحقیقه مدار اولاجق برعنصر تلقی ایدیله بیلیر :

محو اوله ده یز ضعفله پیراهنمزدن
چکمز می دخی دستنی غم دانمزدن
لایقمیدر ای غنجه کلزار لطافت
لبریز تبسم اوله سن شوغوزدن
بز مورچه خرمن صحرای کلزلر
پامال اولورز دور اولیجق مسکنمزدن
آرایش جوق ورد تحمل اوله رامی
کتمزسه نه غم صرغ الم کلشنمزدن

انتسابنه سوق وحمایه ایدهرك کینجلیکنده رامینك
انکشافنه خدمت ایندیکی انکار اولوناماز . لاکن
شخصیتی تشکيل ومعنوی هوقی تقرر ایتدکن صوکر
رامی ، اوزرنده کی تابی نفوذینه قولایقله غلبه ایش ،
حتی استادینك تأثیرندن قورتولقله قالمیهرق اوکارقیب
اولاجق بر درجه یه یوکسه لمشدر . ایکی شاعرک
محصوللری آراسنده یاپیلاجق کوچوك بر مقایسه
نتیجه سنده بوخصوصك قطعیتله تأید ایدهنکدن امینز .
رامینك اثرلری ، اونك جوصرد وحوال بر
طبیعته مالک اولدیغی اثبات ایدهن جوق قیمتی
دلیللردر . بونلره دقت ایدیلرسه کورولورکه ،
شاعر ، غزللری تنظیم ایدهرکن همهن هیچ کوچك
چکمه مش ، جوشان الهامك ویردیکی حیزله قلمی ،
کلفتسز ، مشکلاتسز یورومشدر .

بوندن دولای مصرعلرنده ابهام و تعقید کی ،
قلاسیك شاعرلرده اکثریتله تصادف ایدیلن
نقیصه لرك بولونما مسندن صرفنظر ، بالعمكس غبطه
ایدیله جك قدار بوبوك بروضوح واردر . افاده سی ،
فکری سیس ، پوص ایچنده براقن کولسکلی بر
اسلوب دکیل ، تمیز ، براق ، تام معناسیله سلیس
وجانی برلساندر . شو غزل ، بزى بو باده لایقيله
تنویر ایدهنك ای برمثال اولور اعتقادنده یز :

خیال لعل نایك جام چشم ترده قالمشدر
خمار بزم نوشانوش وصالک سرده قالمشدر
دکلدر بنده دل سرکرمی فکر نگاهکله
او بر مست محبتدر دوشوب بر یرده قالمشدر .
مکدردز سراسر مشرب اجزای عالم هپ
صفای خاطر آنجق باده ده ساغرده قالمشدر
بوسری کشفه برمشکشناس جود کلزمی
کرم برلفظ بی معنا کی دیلدرده قالمشدر
مجوهر تاج ثروت کسه یه سود ایتز ای رامی
نیجه بای جهانك چشمی اول افسرده قالمشدر . [1]
بوخصوصی ، مختلف مجموعه لره غزلک رامی پاشا
نامنه مقید اولماسندن ماعدا ، آریجه تذکره نویس لرك
شهادت لریله ده مؤیددر .

اسکی شاعرلرك چوغنده اولدقلرندن باشقا شکله
کورونمك خاستاتلی ، هنزوراك هوسی ، معرفت
صائق صراقی واردر . شعرمك جوهرینی تخریب ،
منظره سنی تبدیل ایدهن بومراق رامیده بولامبورز .
بو بولده مسلکداش لری تعقیب ایتیهرك صمیمیلکنی
محاظه ایدن رامینك اثرلری ، هرهانکی بر قید ایله

[1] بو غزل ، 1292 تاریخنده استانبولده

باصلیمش اولان تابی دیوانك اتوز برنجی صحیفه سنده
وبالطبع تابییه مضاف اولارق مندرج بولونمده
ایسه ده ، حقیقته اوکا دکیل ، رامی پاشایه عائددر .

رامی پاشانك دیوانی ، تخمین اولوندیغنه کوره ،
شیخ الاسلام فیض الله افندی وقعه سنده ادرنه ده اوی
یاغما ایدیلدیکی سیراده قایب اولمش ، آرتیق بوندن
صوکر کنیدیسی ، دیوان ترتیبه بر دها تشبث
ایتمشدر . اونك ایچین ائده موجود شعرلری ،
تذکره و مجموعه لره تصادف اولونان متفرق و محدود
غزللردن عبارتسه ده ، اثرلری شبهه سزکه ، بونلره
منحصردکیلدی . خصوصیه سراهه منسوب ودورینك
بو بولکلریله يك یاقیندن مناسبتدار اولماسی دولایسیله ،
برجوق قصیده یازمش بولونماسی احتمالی غالبدر .
فقط دیوانك ضیاعی ، شاعر حقنده ، آنجاق بش
اون غزلنه استناداً حکم ویرمکی ضروری قیلورکه ،
بونی تأثرله تلقی ایتمهك امکانشدر .

رامیدن بحث ایدهن تاریخ و تذکره نویس لری ،
اونك قوتلی بر شاعر ، موفق بر ناظم اولدیغنده
تماماً متفقدلر : قاضی عسکر سالم : « وجودی نایاب
بر وجود محترم و ذاتی بی نظیر اولوب كرك معارف
و کیاستده و كرك عقل فراستده مسلم ، هرطرفی
معمور بر نور مجسم ایدی . اشعاری شاعرانه و گفتار
پاکی نازکانه و تعبیر بلینی بی بهانه در . سخن کویلقده
استاد و طبیعت پا کیزه سی نقاد و طریف و هرفنده
ماهر ، فارسی و عربی صرام اوزره گفتاره قادر بر
ذات ملك صفات ایدی . « دیهرك [1] شاعره
قارشی بوبوك بر حرمت و تقدیر ایله منحس اولدیغی
کوسته دریور . صفائی ده : « حق الانصاف شایسته
عز و اقبال اولوب سبزه زار انشاسنك روح زکس
حیرانی و کلزار املاسنك روان ویسی » عندلیب
شناخوانیدر وجوبار نظم آبداری ریان ساز روضه صفا
وبراعه افصح البراعه سی نای سر بزم وفادر . « دیمك
صورتیه [2] پاشانك شعرده کی قدرتی تسلیمده سالمدن
کری قالمیور . بویکی تذکره نویسدن ماعدا ، عثمان
زاده نائب عندنده رامی : « عقل ورشد ایله یکانه
زمان ، طریف ونکته دان ، هزل وجدی یکسان
شاعر عذب البیان ایدی . » [3]

معافیله ، لهنده کی بو شهادت لری ، مورخلرله
تذکره جیلرك رامی یی ، نایبك معقی عد ایتمه لونه
مانع اولاماشدر . بونلره نظراً : « نایبك یتشدردیکی
شعراى سنچ پیرادن » اولان پاشا ، اونك چیزدیکی
خط اوزرنده یورومش ، بر ساحده دولاشمنی
خاطرینه کتیره مشدر . [4] فی الحقیقه نایبك ، شعره

[1] سالم تذکره سی : ص 255

[2] صفائی تذکره سی : ص 113 ، 114 .

[3] حدیقه الوزرا (یازمه)

[4] عبدالرحمن شرف بکک عثمانلی تاریخچی :

7 ، ص 242 ، عثمانلی مؤلف لری : 7 ، ص 186 ؛

اسلاف : ایکنجی کتاب ، ص 168